

دانشگاه صنعتی شریف

دانشکده مهندسی برق

درس پردازش سیگنال گسسته

پروژه پایانی : فشرده سازی صوت

استاد درس: دکتر کرباسی

تهیه کننده : علیرضا رفیعی ساردوئی

97101723

: کپستروم یک سیگنال به دو صورت حقیقی و مختلط میباشد . در کپستروم مختلط به صورت زیر کپستروم سیگنال را پیدا میکنیم $\mathcal{C}_C = Complex - cepstrum(x(t)) \rightarrow \mathcal{C}_C = \mathcal{F}^{-1}(\log(\mathcal{F}(\mathbf{x}(t))))$

اگر بخواهیم به فرم زیباتری کپستروم مختلط را نشان دهیم به صورت زیر عمل میکنیم:

$$x(t) \stackrel{\mathcal{F}}{\to} X(f) = |X(f)|e^{j\angle X(f)} \stackrel{log}{\to} = \log(|X(f)|) + j\angle X(f) \to C_c = \mathcal{F}^{-1}\left(\log(|X(f)|) + j\angle X(f)\right)$$
 در بدست آوردن کپستروم لزومی ندارد که لگاریتم در مبنای طبیعی گرفته شود اما اگر در مبنای طبیعی کپستروم بگیریم میتوانیم مطابق بالا رابطه را تا حدی ساده کنیم .

کپستروم حقیقی به صورت زیر حساب می شود:

$$C_R = Real - cepstrum(x(t)) \rightarrow C_R = \mathcal{F}^{-1}(\log(|\mathcal{F}(x(t))))$$

یا به فرم زیر میتوانیم بدست آوریم:

$$x(t) \overset{\mathcal{F}}{\rightarrow} X(f) = |X(f)| e^{j \angle X(f)} \overset{log}{\longrightarrow} = \log(|X(f)|) \rightarrow C_R = \mathcal{F}^{-1}(\log(|X(f)|))$$

واژه Cepstrum با وارون کردن چهار حرف اول Spectrum بدست آمده است که منظور از Cepstrum در واقع طیف سیگنال است . حال برای اینکه تفاوت دو کپستروم را دریابیم به روابط بالا توجه می کنیم . در روابط بالا برای پیدا کردن کپستروم مختلط هم اندازه و هم فاز تبدیل فوریه سیگنال در نظر گرفته می شود . پس چون تبدیل فوریه کپستروم حقیقی فقط بخش اندازه در نظر گرفته می شود . پس چون تبدیل فوریه کپستروم حقیقی ، حقیقی و زوج خواهد بود اما در کپستروم مختلط یک سیگنال حقیقی ، حقیقی و زوج خواهد بود اما در کپستروم مختلط یک سیگنال حقیقی با توجه به اینکه بخش موهومی تبدیل فوریه فرد است و بخش حقیقی آن زوج است میتوان به حقیقی بودن نتیجه کپستروم مختلط پی برد اما درباره زوج یا فرد بودن آن نمیتوان نظری دارد .

برای اینکه رابطه بین کپستروم حقیقی و مختلط پیدا کنیم داریم:

$$\mathcal{F}(C_R) = (\log(|X(f)|))$$

$$\mathcal{F}(C_C) = (\log(|X(f)|) + j \angle X(f)) \to \mathcal{F}(C_R) = \Re{\{\mathcal{F}(C_C)\}}$$

پس در حوزه فرکانس ، تبدیل فوریه کپستروم حقیقی بخش حقیقی کپستروم مختلط هست. برای بدست اوردن رابطه حوزه زمان دو تبدیل داریم :

$$c_R(t) = \mathcal{F}^{-1}(\Re\{\mathcal{F}(\mathcal{C}_C)\}) = \mathcal{F}^{-1}(\frac{C_c(f) + C_c^*(f)}{2}) = \frac{c_c(t) + c_c^*(-t)}{2}$$

حال اگر فرض کنیم سیگنال ورودی حقیقی باشد داریم:

$$c_R(t) = \frac{c_c(t) + c_c(-t)}{2} = Even(c_c(t))$$

بازسازی سیگنال از روی کپستروم آن : الف - کپستروم مختلط : در این کپستروم اطلاعاتی را دور نریختهایم پس بازسازی آن از روی کپستروم آن کاری ندارد و کافی است مطابق رابطه زیر پیش رویم :

$$\mathcal{F}(\mathcal{C}_c) = \left(\log(|X(f)|) + j \angle X(f)\right) \to X(f) = |X(f)|e^{j \angle X(f)} = e^{\mathcal{F}(\mathcal{C}_c)} \to x(t) = \mathcal{F}^{-1}(e^{\mathcal{F}(\mathcal{C}_c)})$$

ب) برای بازسازی سیگنال از روی کپستروم حقیقی آن نمی توانیم به راحتی بالا اقدام کنیم زیرا در بدست آوردن این تبدیل اطلاعات مربوط به فاز را دور ریخته ایم پس برای بدست آوردن معکوس آن به طور کلی میسر نمی باشد اما با یک فرض میتوانیم معکوس آن را به طور یکتا حساب کنیم. میدانیم اگر یک سیگنال حقیقی و مینیمم فاز باشد آنگاه دامنه و فاز تبدیل فوریه آن از یک دیگر مستقل نیستند و در این حالت کپستروم مختلط آن علی و حقیقی است همچنین میدانیم کپستروم حقیقی در حوزه زمان بخش زوج کپستروم مختلط است در نتیجه با فرض علی بودن کپستروم مختلط میتوان آن را به طور یکتا از کپستروم حقیقی بدست آورد ، حال با داشتن کپستروم حقیقی ابتدا با فرض مینیمم فاز بودن سیگنال اصلی را بدست می آوریم . در حالت گسسته از روش گفته برای معکوس کپستروم مختلط سیگنال اصلی را بدست می آوریم . در حالت گسسته از روش گفته شده در کتاب اینهایم که به صورت زیر است کپستروم مختلط را از روی کپستروم حقیقی بدست می آوریم :

$$\tilde{x}[n] = \begin{cases} 2\tilde{x}_e[n], & n = 1, 2, \dots, (N/2) - 1, \\ \tilde{x}_e[n], & n = 0, N/2, \\ 0, & n = (N/2) + 1, \dots, N - 1, \end{cases}$$

در رابطه داده شده x_e کپستروم حقیقی است و x کپستروم مختلط است . (بنده نیز از همین روش استفاده کردم.)

پس تفاوت در سیگنال بازگردانده شده از کپستروم حقیقی و مختلط به مینیمم فاز بودن آن است در کپستروم حقیقی سیگنال بازگردانده شده مینیمم فاز است اما برای کپستروم مختلط همچنین فرضی به صورت کلی درست نیست .

برای اینکه کپستروم یک سیگنال متناوب چه شکلی خواهد شد ابتدا تبدیل فوریه آن را در نظر میگیریم:

 $x[n] = \Sigma_{k=0}^{N-1} a_k e^{jk\omega_0 n} \stackrel{\mathcal{F}}{\to} X(e^{j\omega}) = 2\pi \Sigma_{k=0}^{N-1} a_k \delta(\omega - k\omega_0)$

تبدیل فوریه این سیگنال نیز متناوب با دوره 2π است پس اگر از تبدیل فوریه بالا لگاریتم بگیریم باز هم تابعی متناوب با دوره 2π خواهیم داشت . تابع بدست آمده تنها در نقاطی مقدار دارد که این نقاط دلتا ها موجود در تبدیل فوریه سیگنال اصلی میباشد و در بقیه نقاط مقدار نخواهیم داشت پس اگر از تبدیل فوریه یک سیگنال متناوب لگاریتم بگیریم به صورت زیر در خواهد آمد :

 $\hat{X}\left(e^{j\omega}\right) = \Sigma_{k=0}^{(N-1)} \log(2\pi a_k) \delta(\omega - k\omega_0)$

تابع بالا در واقع تبدیل فوریه کپستروم مختلط است و همانطور که مشاهده می کنید این تبدیل فوریه به علت داشتن δ ، مربوط به یک تابع متناوب هست پس کپستروم هم همان دوره تناوب سیگنال متناوب هست پس کپستروم هم همان دوره تناوب سیگنال اصلی است . تحلیل مشابه میتوان برای کپستروم حقیقی به کار برد و در این حال تبدیل فوریه به صورت زیر در می آید :

 $\hat{X}(e^{j\omega}) = \sum_{k=0}^{(N-1)} \log(2\pi |a_k|) \delta(\omega - k\omega_0)$

به صورت خلاصه تر تبدیل کپستروم یک سیگنال متناوب ، سیگنالی متناوب با دوره تناوب سیگنال اصلی است .

2- قبل از توضیح درباره گام صحبت ابتدا مدل های صحبت را بیان می کنیم:

صحبت انسان به دو مدل Voiced , Unvoiced تقسیم می شود و اگر بخواهیم این مدل ها را به روش ساده توضیح دهیم Voiced مربوط به زمانی است که سخن نمی گوید . حال اگر بخواهیم به صورت دقیق تر موضوع به زمانی است که سخن نمی گوید . حال اگر بخواهیم به صورت دقیق تر موضوع را بررسی کنیم داریم :

Voiced (a : در این حالت صوت انسان توسط یک قطار گوسی متناوب تولید می شود که یک سیستم تغییرپذیر با زمان را تحریک می کند البته این سیستم تغییرات کندی در زمان دارد . منظور از سیستم تغییرپذیر با زمان حرکات لب ها و دستگاه صوتی و حنجره است که میتوان آن را با یک سیستم تغییرپذیر با زمان که تغییرات کندی دارد مدل کرد . مدل این نوع صحبت به صورت زیر است :

$$s(n) = p(n) * g(n) * v(n) * r(n)$$
$$= \sum_{n=0}^{\infty} h_{v}(n - rN_{p})$$

- p(n) is a periodic pulse train of period N_p samples
- g(n) is a glottal wave shape
- v(n) is the vocal tract impulse response
- r(n) is the radiation impulse response
- $h_{\nu}(n)$ is the impulse response of a linear system that combines the effects of glottal wave shape, vocal tract IR, and radiation IR

Unvoiced (b نویزی توسط سیگنال پالسی متناوب صورت نمی گیرد و بلکه تحریک به صورت یک سیگنال نویزی تصادفی مدل می شود . در مدل دستگاه صوتی در این حالت حنجره را در مدل در نظر نمی گیریم . دامنه صدای تولیدی در این حالت نسبت به حالت قبلی اندازه کمتری دارد و مدت زمان تحریک سیستم به اندازه زمان تحریک توسط پالس گوسی نیست .

$$s(n) = u(n) * v(n) * r(n) = u(n) * h_u(n)$$

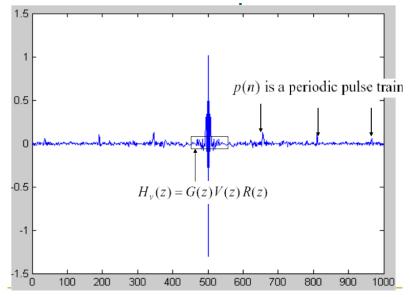
u(n) is a random noise excitation

 $h_u(n)$ is IR of system that combined the effects of the vocal tract and radiation

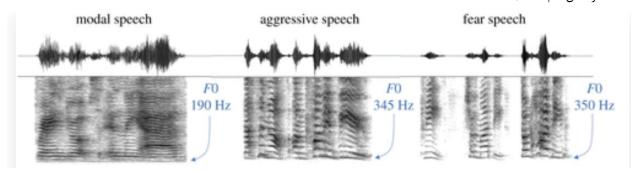
Transfer function for unvoiced speech

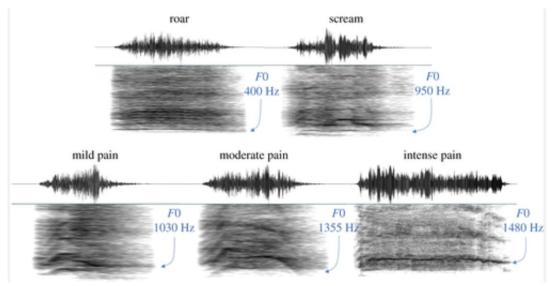
$$H_u(z) = V(z) R(z)$$

در حالت Vioced تحریک به صورت یک قطار پالس گوسی متناوب است پس توقع داریم که کپستروم آن نیز متناوب باشد:

پس در کپستروم قلههایی داریم که مربوط به حالت Vioced هستند و این قله ها به صورت متناوب تکرار می شوند . به این قله ها گام صوت و یا خلال یا Vioced هستند و با توجه به لحن صحبت و تن صدا تغییر می کنند همچنین در حالاتی که عواطف را در صدا منعکس می گنیم (مانند بغض و یا خشم) مقدار دامنه و فرکانس گام تغییر می کند . این گام با تغییر جنسیت و سن نیز تغییر می کند . این گام با تغییر جنسیت و سن نیز تغییر می کند . پس با توجه به گام میتوانیم تخمینی از جنسیت فرد ، حالت عاطفی آن و سن فرد دست بیابیم . مانند شکل زیر : (در شکل زیر F0 نشان دهنده فرکانس گام است .)

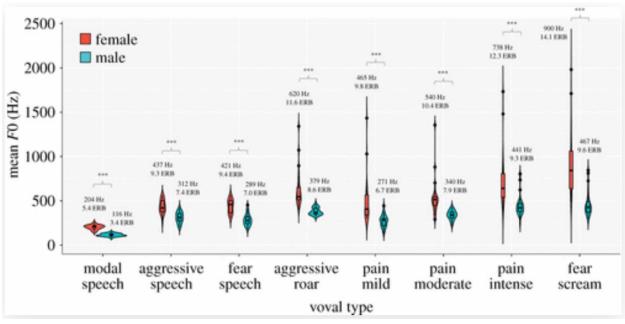

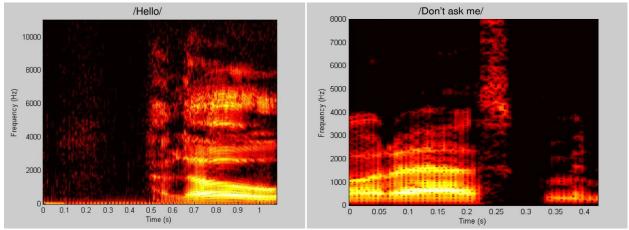
• دقت شود که گام با فرکانس شباهت دارند اما یکسان نیستند . زبرا فرکانس به طور مشخص اندازه گیری می شود اما گام یک پدیده حسی و در کی است و معیار مشخص ندارد .)

در حالت Unvoiced با توجه به اینکه تحریک توسط یک سیگنال تصادفی نویزی است و متناوب نیست پس در اصوات Unvoiced گام نداریم . پس نتیجه میگیریم که <mark>تمام اصوات انسان گام ندارد .</mark>

حال بررسی میکنیم که گام زن و مرد چقدر متفاوت است . برای این کار یک جمله یکسان و با طول زمانی یکسان که توسط زن و مرد تلفظ شده را در نظر میگیریم : (مانند شکل زیر)

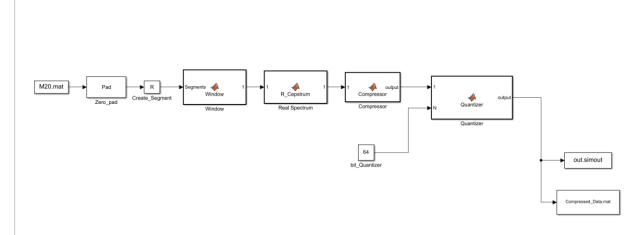

همانطور که مشاهده م*ی ک*نید صوت زن در مقایسه یا صوت مرد دارای فرکانس بیشتری است یعنی دوره تناوب پالس تولیدی کوتاه تر است و این باعث میشود که زن ها در مقایسه با مرد دارای صدای تیز تری داشته باشند و مولفه فرکانسی بالاتری داشته باشند . <mark>مقایسه با صدای مرد کوتاه تر است .</mark> همچنین زن ها طیف فرکانسی گستردهتری نسبت به مرد ها دارند . 3- سیگنال صوتی یک سیگنال تغییر پذیر با زمان است و نمی توان از آن تبدیل فوریه بگیریم پس باید از آن تبدیل STFT بگیریم تا مشخصات سیگنال را بتوانیم بدست آوریم برای مشخص شدن این موضوع تصویر های زیر را در نظر بگیرید .

پس برای اینکه بتوانیم با همان تبدیل فوریه عادی کار کنیم مجبوریم فریم هایی با طول مناسب در نظر بگیریم . در صورت پروژه گفته شده است که 40ms در نظر میگیریم . بنده دو فایل ستمولینک همین طول فریم را 25ms در نظر میگیریم . بنده دو فایل سیمولینک ساخته ام که فایل سیمولینک اول صوت را فشرده می کند و فایل سیمولینک دوم صدا را بازیابی می کند .

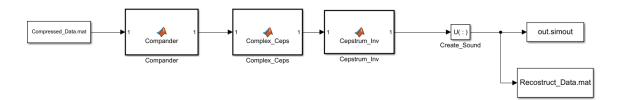
بخش فشرده ساز: محیط سیمولینک به صورت زیر است:

در بخش فشرده ساز بلوک ها کار های زیر را انجام میدهند:

- 1- بلوک From File صوت را وارد محیط سیمولینک می کند .
- برای Frame بباشد پس برای حوت مخرب اندازه موت مفرب اندازه و Pad بباشد پس برای حوت مخرب اندازه Pad بباشد پس برای حمین با گسترش آن این مشکل را حل می Pad بباشد پس برای حمین با گسترش آن این مشکل را حل می Pad بباشد پس برای
- 3- بلوک بعدی که Create_Segment نام دارد صوت ورودی را به سگمنت ها میشکند و هر سگمنت را در یک آرایه عمودی میریزد و در آخر این آرایه را بهم متصل می کند و یک ماتریس دو بعدی تحویل می دهد.
 - +4 هر ستون ماتریس ورودی را در پنجره hamming ضرب می کند .
 - 5- بلوک Real Cepstrum از هر ستون ماتریس ورودی بلوک خود تبدیل کپستروم حقیقی میگیرد
- 6- بلوک Compressor به تعداد مطلوب ما داده از شروع کپستروم هر سگمنت برمیدارد همچنین مقدار دامنه pitch و مکان آن را نیز در فایل نهایی ذخیره می کند .
 - 7- بلوک بعدی داده های ورودی را با تعداد بیت مشخص کوانتیزه میکند.
 - 8- دو بلوک آخر یکی داده های فشرده شده را به محیط متلب و دیگری در یک فایل به نام Compressed_Data ذخیره می کند .

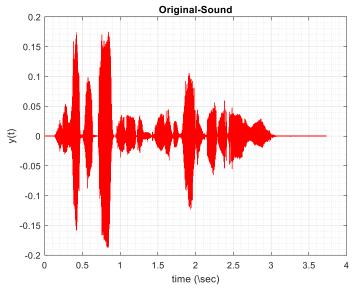
بازیابی دادههای فشرده شده: ساختار زیر داده های فشرده شده را بازیابی می کند و سپس آن را در یک فایل ذخیره می کند.

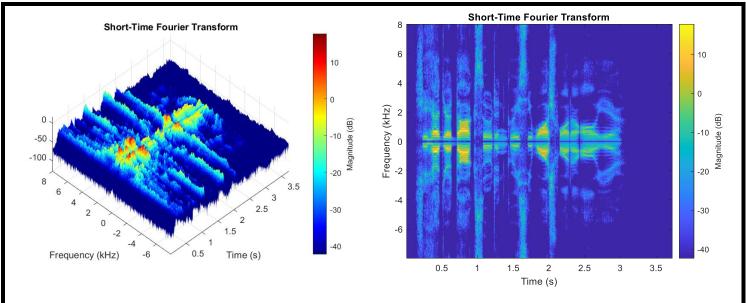
بلوک های این ساختار به صورت زیر است:

- 1- بلوک Compander داده های هر ستون به جز دو داده آخر که مربوط به گام است را در شروع ستون های ماتریس بازیابی قرار می دهد و داده مربوط به pitch است .)
- 2- خروجی بلوک Compander در واقع معادل کپستروم حقیقی صوت اولیه است و با توجه به رابطه ای که در بخش 1 برای تولید کپستروم مختلط از روی کپستروم حقیقی داشتیم ؛ معادل کپستروم مختلط صوت اولیه را میسازیم . این کار در بلوک – Complex کپستروم صورت می پذیرد .
- 3- در بلوک *Cepstrum_Inv* معکوس کپستروم مختلط هر ستون را حساب میکنیم . با این کار سگمنت های صوت اولیه را بدست آورده ایم .
 - 4- بلوک Create_Sound سگمنت های صوت را به هم متصل کرده و صوت بازیابی را شکل میدهد .
 - 5- دو بلوک آخر صوت بازیابی شده را در محیط متلب و در Reconstruct_Data.mat ذخیره می کند .

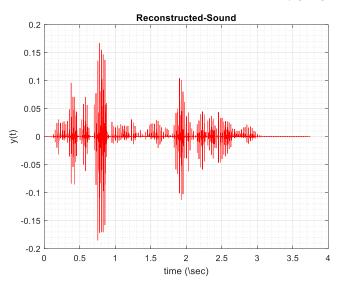
حال نتایج را برای صوت M20 بررسی میکنیم . صوت اصلی به صورت زیر است :

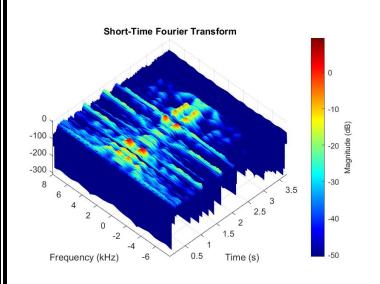
حال اگر صوت داده شده تبدیل stft بگیریم تا رفتار فرکانس آن برای ما مشخص شود شکل زیر بدست می آید :

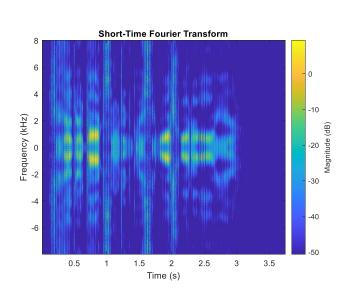

حال اگر سیگنال بازیابی شده را در نظر بگیریم:

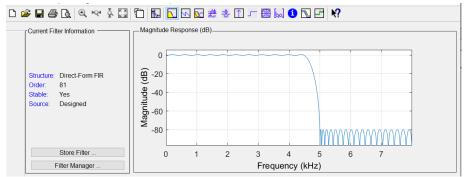

در حوزه فرکانس نیز به صورت زیر میباشد:

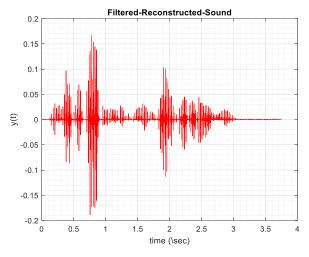

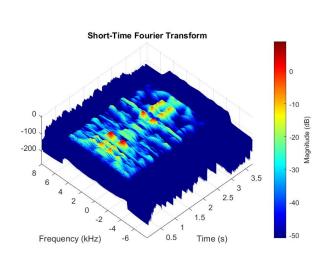
همانطور که مشاهده می کنید اثر حذف کردن داده و قرار دادن صفر به جای آن از روی نمودار کاملا مشهود است . برای اینکه تغییر ناشی از میدهیم: متصل کردن سگمنت ها به هم را کم کنیم میتوانیم از یک فیلتر پایین گذر استفاده کنیم و فرکانس قطع را بر روی 4.5KHz قرار میدهیم: فیلتر به صورت زیر است :

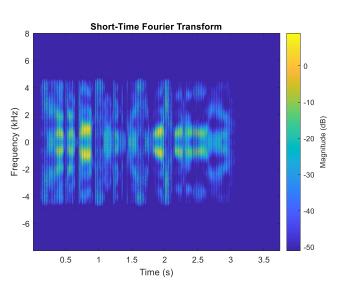

• این فیلتر در محیط متلب است و در سیمولینک فیلتری اعمال نمی شود .

حال اگر سیگنال را فیلتر کنیم به صورت زیر در میآید:

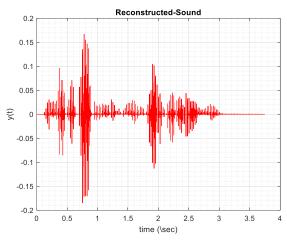

البته اعمال فیلتر پایین گذر برای صدای زن توصیه نمی شود زیرا صدای زن مولفه فرکانسی بالا دارد ، اما صدای مرد را بهبود میبخشد .

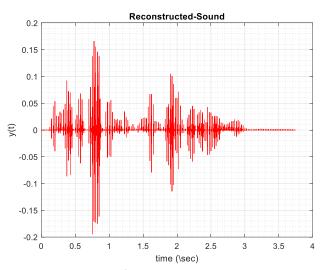
كيفيت صداى خروجي خيلي خوب نيست اما قابل فهم است . با فيلتر كردن صدا بهتر خواهد شد .

4- در بخش قبلی پیاده سازی بلوک کوانتیزه کننده گفته شده است .

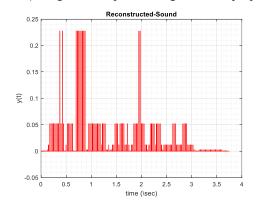
5- در حالت عادی که قصد کوانتیزه کردن نداریم مقدار 64 بیت برای این بلوک در نظر میگیریم . خروجی بازسازی شده به صورت زیر است

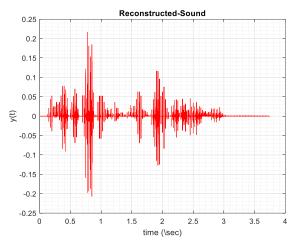
در این حالت صدای خروجی قابل فهم است . حال تعداد بیت را به 16 کاهش دهیم :

باز هم صدا قابل فهم است و تقريبا اصلا تغيير نكرده است . حال تعداد بيت را به 8 كاهش دهيم :

در این حالت صدا خراب میشود . حال با آزمون و خطا حداقل مقدار را برای تعداد بیت میابیم . به ازای حداقل 11 بیت صدای خروجی قابل فهم است و اگر از این کمتر شود صدا نامفهوم است . به ازای 11 بیت صدای خروجی به صورت زیر است .

و در کوانتیزه کردن به روش عادی به کوانتایزر اسکالر شناخته می شود برای کواتیزه کردن در هر لحظه یک عدد وارد می شود و این عدد به نزدیک ترین سطح کوانتیازر نگاشته می شود . در این حالت کوانتایزر در واقع در یک فضای یک بعدی است و مقدار های آن بر روی یک خط قرار دارد . حال اگر به جای این فضای یک بعدی از یک فضا با بعد بالاتر استفاده کنیم کوانتایزر برداری را استفاده کردیم . در واقع در کوانتایزر برداری به جای اینکه در هر لحظه از زمان یک نمونه را در نظر بگیرد و آن را کوانتیزه کند ، دو و یا بیشتر نمونه در نظر می گیرد و آن ها را همزمان کوانتیزه می کند . در اینجا نیز نمونه های ورودی به نزدیک ترین سطح کوانتایزر نگاشته می شوند اما در اینجا سطوح کوانتایزر به جای یک عدد یک زوج مرتب و یا یک نقطه در فضا است . برای واضح تر شدن موضوع به طور مثال یک کوانتایزر دو بعدی با 16 سطح در نظر بگیریم :

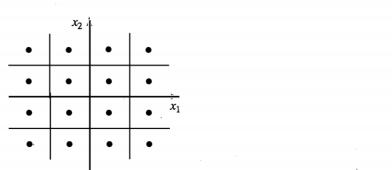

Figure 7.5 A scalar four-level quantization applied to two samples.

در اینجا در هر از زمان دو عدد وارد کوانتایزر می شوند و به نزدیک ترین سطح ممکن از میان 16 سطح موجود نگاشته می شود . روش بدست آوردن سطوح برای کوانتایزر و همچنین مرز ها در بهینه ترین حالت از طریق روش لوید – ماکس بدست می آید (این مطلب در کتاب سیستم های مخابراتی پراکیس صالحی به طور کامل بحث شده است.) و مثلا اگر تعداد ناحیه های ممکن را افزایش دهیم دیگر انتخاب ناحیه مربعی بهینه نیست و بهتر است مثلا سطوح کوانتایزر به صورت زیر انتخاب شوند .

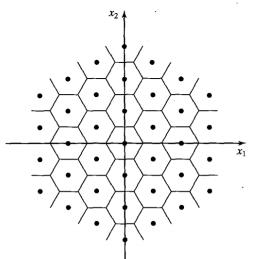

Figure 7.6 Vector quantization in two dimensions.

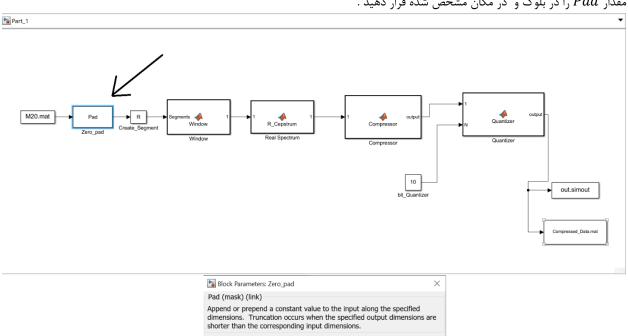
روش کوانتایزر برداری روش بهتر و بهینه تر از روش کوانتیزه کردن به صورت اسکالر با تعداد بیت یکسان است .از ارائه اثبات کلی اجتناب کرده اما روش اثبات با معرفی کردن اعوجاج کوانتیزاسیون برداری و اسکالر به صورت مربع فاصله اقلیدسی بین مقادیر کوانتیزه شده و مقدار های اصلی است و پس از یک سری اعمال ریاضی اثبات می شود که اعوجاج کوانتیزاسیون برای کوانتیزاسیون برداری کمتر است . اما به صورت شهودی اگر بخواهیم این موضوع را اثبات کنیم : در حالت اسکالر اگر بین نمونه های سیگنال همبستگی وجود نداشته باشد آنگاه کوانتایزر عددی نیز هیچگونه همبستگی بین آن ها ایجاد نخواهد کرد و در واقع با داشتن یک نمونه درباره مقدار نمونه بعدی هیچ اطلاعاتی نمی توان بدست آورد و اگر در حین انتقال داده در یک داده دچار خطا شویم امکان تشخیص خطا را نیز نداریم ! اما در عوض برای کوانتیزاسیون برداری حتی اگر نمونه ها از هم مستقل هم باشند آنگاه داده های خروجی کوانتیزاسیون از هم مستقل نخواهند بود و بین آنها همبستگی به وجود خواهد آمد . اگر مقدار یک نمونه را داشته باشیم نمونه بعدی باید مقدار مشخصی داشته باشد و نمی تواند هر مقدار داشته باشد و از این راه ما می توانیم اگر در انتقال داده در داده ای دچار خطا شویم آن را تشخیص دهیم .

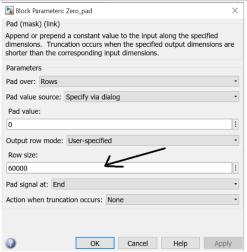
پیوست: آموزش کار با فایل سیمولینک:

قبل از هر کار باید فایل $Initial_Set.m$ را باز کنید در این فایل باید به صورت زیر عمل کنید .

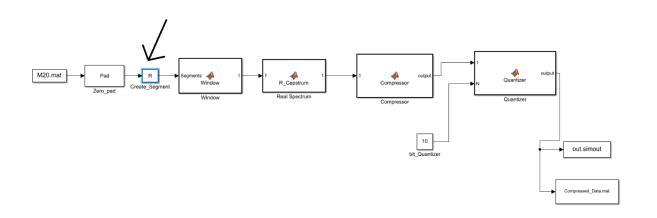

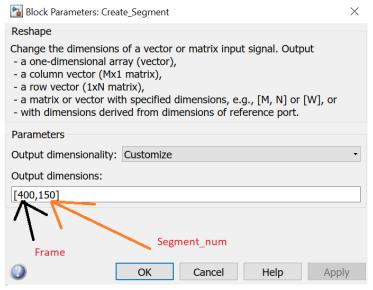
با اجرا کردن برنامه فوق سه داده در قسمت $Command\ Window$ نمایش داده می شود به نام های Frame و Frame و Frame نمایش داده می شود به نام های مشخصی قرار دهید . Pad . باید این مقدار ها را در فایل سیمولینک اول که مربوط به پیاده سازی فشرده ساز هست در بلوک های مشخصی قرار دهید . Pad را در بلوک و در مکان مشخص شده قرار دهید .

مقدار های $Frame, Segnemt_num$ را در مکان های مشخص و در بلوک مشخص شده قرار دهید .

حال برنامه را اجرا كنيد و صوت فشرده خواهد شد .

برای اجرای بخش بازسازی نیاز به جایگذاری چیز خاصی نیست و فقط باید دقت شود که حتما یک بار قبل از اجرای این بخش برنامه Frame بدست $Initial_Set.m$ را اجرا کردید و داده ها برنامه را پاک نکردید و یا برای اطمینان بیشتر و راحتی میتوانید مقدار Frame بدست آوردید را به صورت زیر در Frame وارد کنید و سپس بخش دوم را اجرا کنید . (مقدار بدست آمده باید به جای Frame موجود در ماتریس قرار گیرد .) . البته باز راحت تر است که یک بار برنامه Frame را اجرا کنید و سپس بخش دوم سیمولینک را اجرا کنید .

Frame = [0, Frame];

Part_1

در صورت تمایل میتوانید پس از اجرای بخش دوم سیمولینک از طریق برنامه Reasual.m فیلتر اعمال کرده و یا طیف ورودی و خروجی را مشاهده کنید .